

संस्कृतम्

EDUMATE

XII

SANSKRIT

SASTRA

Government of Kerala
DEPARTMENT OF EDUCATION

Prepared by

State Council of Educational Research and Training (SCERT), Kerala

2017

Vidyabhavan, Poojappura, Thiruvananthapuram Kerala-695 012.

Website: www.scert.kerala.gov.in

e-mail : scertkerala@gmail.com

Prepared by:

State Council of Educational
Research & Training (SCERT)
Poojappura, Thiruvananthapuram -12,
Kerala. E-mail:scertkerala@gmail.com

Type setting by:

SCERT Computer Lab.

©

Government of Kerala
Education Department
2017

आमुखम् ।

नवीनपाठ्यचर्यानुसारिणी पठनप्रवर्तनानि युष्माकं परिचितानि किल? निरीक्षणं, साजात्यवैजात्यविवेचनं, तारतम्यं, वर्गीकरणम्, उपसंग्रहणं, प्रश्नापग्रथनम् इत्यादिभिः निगमनरूपवत्करणम्, आशयरूपवत्करणं च प्रमुखं कार्यम्। पठनप्रवर्तनैः चिन्तानैपुण्याः प्रवर्धनं दृढीकरणं च उद्दिष्टम्। एवं रूपीकृतान्याशयानि नवीनावसरेषु प्रयोक्तुं छात्राः समर्थाः भवेयुः। मूल्यनिर्णयप्रवर्तनेषु प्रधानतया छात्राणां चिन्तानैपुणी प्रवर्धकानां प्रश्नानाम् अवसरम् अवश्यं दातव्यम्। केवलं हृदिस्थानां प्रश्नानामाधिक्यं पठनप्रक्रियायाः अन्तःसत्ताम् ऊनीकुर्यात्। अस्मिन् प्रश्नसञ्चये विविधाः नवीनाः प्रश्नमातृकाः दत्ताः सन्ति। एतस्याः अभ्यासः छात्राणां बहूपकारकः भवेत्। परिष्कृतस्य अस्य ग्रन्थस्य सम्यगुपयोगः छात्राणां पठनं आनन्ददायकं कर्तुं प्रभवेत् इत्याशास्ये।

शुभाशंसाः ।

डा.जे.प्रसादः

निदेशकः

राज्यशैक्षिकानुसन्धानप्रशिक्षणपरिषद्, केरलम्।

Contents

- एककम् - I - व्याकरणशास्त्रम्।
एककम् - II - तर्कशास्त्रम्।
एककम् - III - दर्शनपरिचयः।
एककम् - IV - ज्योतिशास्त्रम्

विषयानुक्रमणिका ।

- पठनाधिगमाः

- ❖ प्रश्नसञ्चयः ।

एककम् - I - व्याकरणशास्त्रम् ।

१. अजन्तपुंलिङ्गप्रकरणम् ।
२. केवलसमासः ।
३. अव्ययीभावसमासः ।
४. तत्पुरुषसमासः ।
५. बहुव्रीहिसमासः ।
६. द्वन्द्वसमासः ।

एककम् - II - तर्कशास्त्रम् ।

१. तर्कसंग्रहदीपिका ।

एककम् - III- दर्शनपरिचयः ।

१. कतिपयाः केरलीयदार्शनिकाः ।
२. निर्वृतिपञ्चकम् ।

एककम् - IV - ज्योतिशास्त्रम् ।

१. ज्योतिषामयनं चक्षुः ।

पठनाधिगमाः ।

LEARNING OUTCOMES

१. सूत्रं वार्तिकं च सोदाहरणं ज्ञात्वा समासकार्यं लिखति ।
२. समासभेदान् ज्ञात्वा लिखति ।
३. कोष्ठात्समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखति ।
४. वाक्येन वाक्यद्वयेन वा उत्तरयति ।
५. परस्परबन्धं ज्ञात्वा यथोचितं योजयति ।
६. सूत्राणां व्याख्यानं रचयति ।
७. सूत्रस्य सूत्रवृत्तेः वा भागेन रिक्तांशस्थलं पूरयति ।
८. तर्कसंग्रहस्य प्राधान्यमधिकृत्य लिखति ।
९. कोष्ठात्समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखति ।
१०. अन्योन्यबन्धं ज्ञात्वा यथोचितं योजयति ।
११. टिप्पणीं लिखति ।
१२. पीलुपाकवादिनां पिठरपाकवादिनां च मतभेदं ज्ञात्वा लिखति ।
१३. सुवर्णस्य तैजसत्वं साधयति ।
१४. तमसः दशमद्रव्यत्वकल्पानां तन्निराकरणं च समर्थयति ।

१५. भारतीय दार्शनिकानां स्वभावं अवगत्य लिखति ।
१६. केरलीयानां दार्शनिकपरम्परां ज्ञात्वा वर्गीकृत्य लिखति ।
१७. ग्रन्थकारानुसारं ग्रन्थान् वर्गीकरोति ।
१८. स्ववाक्यैः आशयं लिखति ।
१९. नामपदानि विविच्य लिखति ।
२०. निर्वृत्तस्य लक्षणं लिखति ।

एककम् - I

व्याकरणशास्त्रम्

१. अजन्तपुल्लिंगप्रकरणम् ।
२. केवलसमासः ।
३. अव्ययीभावसमासः ।
४. तत्पुरुषसमासः ।
५. बहुव्रीहिसमासः ।
६. द्वन्द्वसमासः ।

१. अजन्तपुलिङ्गप्रकरणम् ।

- I सामान्य निर्देशः .....● समुचितमुत्तरं चित्वा लिखत ।
II पठनाधिगमः .....● कोष्टकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखति ।
III चिन्तानैपुणी .....● परिचित विषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

1

१. अर्थवदधातुरप्रत्ययः - - - - - (प्रातिपदिकम् , समासः , इत्)

समयः - १ निमेषः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरलेखनाय एकः अङ्कः ।

२. राम अम् इत्यत्र पूर्वरूपं केन सूत्रेण विधीयते ।(पदान्तस्य , अमि पूर्वः , सुपि च)

३. सुपि परे अजन्ताङ्गस्य अङ्कस्य - - - - - स्यात् । (ह्रस्वः , दीर्घः , प्लुतः)

४. अतो भिस् - - - - - । (भिस् , ऐस् , सुप्)

५. रामेषु इति रूपसिद्धयर्थं अधोनिर्दिष्टेषु किं सूत्रं विधीयते । (आदेशप्रत्यययोः, ह्रस्व-
नद्यापो- नुट् , नामि)

I सामान्य निर्देशः .....● सूत्राणि सोदाहरणं व्याख्यात ।

II पठनाधिगमः .....● सूत्राणां व्याख्यानं रचयति ।

III चिन्तानैपुणी .....● विशदीकरोति ।

प्रश्नपाठः ।

सूत्रं सोदाहरणं व्याख्यात ।

5

प्रथमयोः पूर्वसवर्णः ।

समयः - ५ निमेषः

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरस्य ५ अङ्कः ।

I सामान्य निर्देशः .....● रूपं सप्रमाणं साधयत ।

II पठनाधिगमः .....● अकारान्त पुल्लिङ्गस्य रामशब्दस्य रूपनिष्पत्तिं लिखति ।

III चिन्तानैपुणी .....● आशयान् धारणाश्च रूपवत्करोति ।

प्रश्नपाठः ।

4

रामः इति राम इति शब्दस्य प्रथमा एकवचने उचितरूपाणि कोष्ठकात् चित्वा लिखत ।

राम-अर्थवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम्

राम सु - - - - - ।

राम स् - - - - - ।

राम र् - - - - - ।

रामः - - - - - ।

(खरवसानयोर्विसर्जनीयः , ससजुषो रुः , स्वौजसमौट् - - - - , उपदेशेऽजनुनासिक इत्)

समयः - ५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - एकैकस्य उत्तरलेखनाय एकैकः अङ्कः ।

आहत्य ४ अङ्काः ।

- I सामान्य निर्देशः .....● रूपं सप्रमाणं साधयत ।
 II पठनाधिगमः .....● सप्रमाणं रामशब्दस्य रूपनिष्पत्तिः लिखति ।
 III चिन्तानैपुणी .....● आशयान् धारणाश्च रूपवत्करोति ।

प्रश्नपाठः ।

5

अधःप्रदत्तं सूत्रानुसारं रामेण इति रामशब्दस्य तृतीया विभक्तौ एकवचनप्रक्रियां लिखत ।

सूत्राणि - अर्थवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकं , स्वौजसमौट् - - - - - , टाडसिङ्
 - - - - - , आद्गुणः , अट्कुप्वाङ् - - - - - ।

समयः - दश निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - सूत्रानुसारं प्रक्रियालेखनाय एकैकस्य एकैकोऽङ्कः ।

आहत्य ५ अङ्काः ।

- I सामान्य निर्देशः .....● रूपं सप्रमाणं साधयत ।
 II पठनाधिगमः .....● सप्रमाणं रामशब्दस्य रूपनिष्पत्तिं लिखति ।
 III चिन्तानैपुणी .....● आशयान् धारणाश्च रूपवत्करोति ।

प्रश्नपाठः ।

5

रामशब्दस्य तृतीयाविभक्तेः द्विवचने रामाभ्याम् - इति प्रक्रियालेखने स्वालित्यमस्ति चेत्
 तत् निवारयतु ।

- राम - सुपि च
राम भ्याम् - अर्थवदधातुरप्रत्ययः प्रातिपदिकम् ।
राम राम भ्याम् - स्वौजसमौट् - - - - ।
रामभ्याम् - द्वैकयोर्द्विवचनैकवचने
रामाभ्याम् - सरूपाणामेकशेषमेकविभक्तौ

समयः - दश निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - एकैकस्य उत्तरलेखनाय एकैकः अङ्कः ।

आहत्य ५ अङ्काः ।

२. केवलसमासः ।

- I सामान्य निर्देशः .....● समुचितमुत्तरं चित्वा लिखत ।
II पठनाधिगमः .....● कोष्टकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखति ।
III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

1

१ समसनं - - - - - । (सन्धिः , समासः , विग्रहः)

समयः - १ निमेषः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचित उत्तरलेखनाय एकः अङ्कः ।

२ समर्थः - - - - - । (पदविधिः , वृत्तिः , विग्रहः)

३ सुपो धातुप्रातिपदिकयोः इति सूत्रेण - - - - -विधीयते । (समासः , आदेशः , सुपः , लोपः)

४ वृत्त्यर्थावबोधकं वाक्यं - - - - - । (विग्रहः , सन्धिः , समासः)

५ एकपदीभवनं - - - - - । (समासः , वृत्तिः , विग्रहः)

६ समासः - - - - - । (त्रिविधः , द्विविधः , पञ्चधा)

७ प्रायेण पूर्वपदार्थप्रधानः - - - - - । (बहुव्रीहिः , अव्ययीभावः , द्वन्द्वः)

८ प्रायेण उत्तरपदार्थप्रधानो - - - - - । (तत्पुरुषः , द्वन्द्वः , केवलसमासः)

९ प्रायेण अन्यपदार्थप्रधानः - - - - - । (बहुव्रीहिः , द्वन्द्वः , तत्पुरुषः)

१० प्रायेण उभयपदार्थप्रधानः - - - - - । (द्वन्द्वः , बहुव्रीहिः , तत्पुरुषः)

११ कस्य भेदः कर्मधारयः - - - - - । (तत्पुरुषस्य , द्वन्द्वस्य , बहुव्रीहेः)

- I सामान्य निर्देशः .....● वाक्येन वाक्यद्वयेन वा उत्तरयत ।
 II पठनाधिगमः .....● सप्रमाणं समासकार्यं विशदीकृत्य लिखति ।
 III चिन्तानैपुणी .....● आशयान् अवगतविषयाश्च नूतनसन्दर्भे प्रयुङ्क्ते ।

प्रश्नपाठः ।

3

भूतपूर्वे चरट् इति सूत्रस्य प्राधान्यं किम् ?

समयः - पञ्चनिमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - सूत्रस्य प्राधान्यलेखनाय अङ्कत्रयं ।

- I सामान्य निर्देशः .....● सूत्रं व्याख्याते ।
 II पठनाधिगमः .....● सूत्रं वार्तिकं च सोदाहरणं ज्ञात्वा समासकार्यं लिखति ।
 III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

सूत्रं सोदाहरणं विशदयत ।

4

भूतपूर्वः ।

समयः - पञ्चनिमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - रूपस्य सप्रमाणलेखनाय चतुरङ्काः ।

- I सामान्य निर्देशः .....● वागर्थाविव इत्यत्र समासः अस्ति इति सकारणं सयुक्तिकं
 लिखत ।
 II पठनाधिगमः .....● सप्रमाणं समासकार्यं विशदीकृत्य लिखति ।
 III चिन्तानैपुणी .....● आशयान् धारणाश्च रूपवत्करोति ।

वागर्थाविव इत्यत्र समासः अस्ति इति सकारणं सयुक्तिकं लिखत ।

समयः - निमेषद्वयम् ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - सकारण-सयुक्तिकलेखने अङ्कद्वयम् ।

I सामान्य निर्देशः .....● समासभेदान् सोदाहरणं लिखत ।

II पठनाधिगमः .....● सप्रमाणं समासकार्यं विशदीकृत्य लिखति ।

III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

4

समासभेदान् सोदाहरणं लिखत ।

समयः - दश निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - समासभेदलेखने द्वौ अङ्कौ उदाहरणलेखने द्वौ अङ्कौ ।

आहत्य चतुरङ्काः ।

३. अव्ययीभावसमासः ।

I सामान्य निर्देशः .....● समुचितमुत्तरं चित्वा लिखत ।

II पठनाधिगमः .....● कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखति ।

III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

1

१ अव्ययीभावे - - - - - । (अन्यतरस्याम् , टच् , चाकाले)

समयः - १ निमेषः ।

मूल्यनिर्णय सूचकाः - उचित उत्तरलेखनाय एकः अङ्कः ।

२ मद्राणां समृद्धिः - - - - - । (मद्रसमृद्धिः , सुमद्र , सुमद्रम्)

३ नस्तद्धिते इति सूत्रेण किं विधीयते । (तद्धितप्रत्ययः , नलोपः , टिलोपः)

४ प्रथमानिर्दिष्टं समास - - - - - । (लोपः , उपसर्जनम् , प्रत्ययः)

५ द्वियमुनम् इत्यत्र केन सूत्रेण समासः । (अव्ययं विभक्ति , सह सुपा , नदीभिश्च)

६ शरदादिभ्यः - - - - - स्यात् अव्ययीभावे । (अप् , टच् , लोपः)

I सामान्य निर्देशः .....● वाक्येन वाक्यद्वयेन वा उत्तरयत ।

II पठनाधिगमः .....● सप्रमाणं समासकार्यं विशदीकृत्य लिखति ।

III चिन्तानैपुणी .....● आशयान् अवगतविषयान् च नूतनसन्दर्भे प्रयुङ्क्ते ।

प्रश्नपाठः ।

3

अधिगोपशब्दस्य तृतीया एकवचने अधिगोपम्-अधिगोपेन इति रूपद्वयं कथम् ?

समयः - ५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - सूत्र लेखनाय उदाहरणलेखनाय च अङ्कत्रयम् ।

I सामान्य निर्देशः ..... रूपं सप्रमाणं साधयत ।

II पठनाधिगमः ..... सप्रमाणं समासकार्यं विशदीकृत्य लिखति ।

III चिन्तानैपुणी ..... परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

4

कृष्णस्य समीपम् उपकृष्णं इति लौकिकविग्रहः । कृष्ण ङस् उप इति अलौकिकविग्रहः ।

अधोप्रदत्तानां सूत्राणां साहाय्येन उपकृष्णम् इत्यस्य समासप्रक्रियां लिखत ।

सूत्राणि - अव्ययं विभक्ति समीप - - - - , सुपो धातुप्रातिपदिकयोः , प्रथमानिर्दिष्टं समास उपसर्जनम् , उपसर्जनं पूर्वम् , नाव्ययीभावादतोऽम्त्वपञ्चम्याः ।

समयः - ५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - रूपस्य सप्रमाणलेखनाय ४ अङ्काः ।

I सामान्य निर्देशः .....● यथोचितं योजयत ।

II पठनाधिगमः .....● परस्परबन्धं ज्ञात्वा यथोचितं योजयति ।

III चिन्तानैपुणी .....● सयुक्तिकं चिन्तयति ।

प्रश्नपाठः ।

5

अव्ययीभावे शरत्प्रभृतिभ्यः - नपुंसकः ।

नस्तद्धिते - सहस्य सादेशः

झयः - टिलोपः ।

आयीभावे चाकाले - टज्वा ।

अव्ययीभावश्च - टच् प्रत्ययः ।

समयः - ५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - ५ अङ्काः । यथोचितक्रमीकरणाय पूर्णाङ्काः ।

- I सामान्य निर्देशः ..... सूचनासूत्रानुसारं अव्ययीभावसमासं सोदाहरणं विशदयत ।
 II पठनाधिगमः ..... सूत्रं वार्तिकं च सोदाहरणं ज्ञात्वा समासकार्यं लिखति ।
 III चिन्तानैपुणी ..... परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

8

सूचनासूत्रानुसारं अव्ययीभावसमासं सोदाहरणं विशदयत ।

सूचनासूत्राणि - अव्ययम् विभक्तिसमीप - - - - इत्यादि नदीभिश्च ।

समयः - १५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - सूत्रार्थलेखनाय ४ अङ्काः

सोदाहरणलेखनाय ४ अङ्काः ।

आहत्य - ८ अङ्काः ।

- I सामान्य निर्देशः ..... यथोचितं योजयत ।
 II पठनाधिगमः ..... समासभेदान् ज्ञात्वा लिखति ।
 III चिन्तानैपुणी ..... सयुक्तिकं चिन्तयति ।

प्रश्नपाठः ।

यथोचितं योजयत ।

5

क

ख

प्रायेण पूर्वपदार्थप्रधानः	-	बहुव्रीहिसमासः
प्रायेण उत्तरपदार्थप्रधानः	-	केवलसमासः
प्रायेण अन्यपदार्थप्रधानः	-	द्वन्द्वसमासः
प्रायेण उभयपदार्थप्रधानः	-	अव्ययीभावसमासः
विशेषसंज्ञाविनिर्मुक्तः	-	तत्पुरुषसमासः

समयः - ५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - एकैकस्य उचितोत्तरस्य कृते एकैकमङ्कः ।

आहत्य ५ अङ्कः ।

- I सामान्य निर्देशः .....● यथोचितं योजयत ।
 II पठनाधिगमः .....● परस्परबन्धं ज्ञात्वा यथोचितं योजयति ।
 III चिन्तानैपुणी .....● कार्यकारणबन्धमवगच्छति ।

प्रश्नपाठः।

5

यथोचितं योजयत। (समासं उदाहरणेन सह योजयत)

क	ख
केवलसमासः	- राजपुरुषः
अव्ययीभावसमासः	- पितरौ
तत्पुरुषसमासः	- भूतपूर्वः
द्वन्द्वसमासः	- पीताम्बरः
बहुव्रीहिसमासः	- उपकृष्णम्

समयः - ५ निमेषाः

मूल्यनिर्णयसूचकाः - एकैकस्य उचितोत्तरस्य कृते एकैकमङ्कः।

आहत्य ५ अङ्कः।

- I सामान्य निर्देशः .....● रिक्तस्थानानि पूरयत ।
 II पठनाधिगमः .....● सूत्रस्य सूत्रवृत्तेः वा भागेन रिक्तांशस्थलं पूरयति ।
 III चिन्तानैपुणी .....● सयुक्तिकं चिन्तयति ।

प्रश्नपाठः।

5

पेटिकातः उचितपदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयित्वा सूत्राणि पुनर्लिखत ।

पूर्वम्	चाकाले	
	नपुंसकम्	द्वन्द्वः
शौण्डैः		

- क) चार्थे ..... ।
 ख) अर्धं ..... ।
 ग) सप्तमी ..... ।
 घ) अव्ययीभावे ..... ।
 ङ) उपसर्जनं ..... ।

समयः - ५ निमेषाः

मूल्यनिर्णयसूचकाः - एकैकस्य उचितोत्तरस्य कृते एकैकमङ्कः ।

आहत्य ५ अङ्कः ।

I सामान्य निर्देशः .....● उचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।

II पठनाधिगमः .....● कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखति ।

III चिन्तानैपुणी .....● परचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।

१. अव्ययीभावश्च इति सूत्रेण किं विधीयते ?

(अव्ययीभावसमासः, नपुंसकत्वम्, अव्ययत्वम्)

समयः - १ निमेषः

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरस्य एकः अङ्कः ।

I सामान्य निर्देशः .....● यथोचितं योजयत ।

II पठनाधिगमः .....● परस्परबन्धं ज्ञात्वा यथोचितं योजयति ।

III चिन्तानैपुणी .....● आशयान् धारणांश्च रूपवत्करोति ।

प्रश्नपाठः ।

यथोचितं योजयत ।

5

क	ख
अव्ययीभावे शरत्प्रभृतिभ्यः	- टेलोपः
अव्ययीभावे चाकाले	- टज्वा
नस्तद्धिते	- उपसर्जनसंज्ञा
झयः	- टच् प्रत्ययः
प्रथमानिर्दिष्टं समास उपसर्जनम्	- सादेशः

समयः - ५ निमेषाः

मूल्यनिर्णयसूचकः - एकैकस्य उचितोत्तरस्य कृते एकैकमङ्कः ।

आहत्य ५ अङ्कः ।

४. तत्पुरुषसमासः ।

- I सामान्य निर्देशः .....● समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।
II पठनाधिगमः .....● कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखति ।
III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।

1

१. द्विगुरपि - - - - - संज्ञकः स्यात् । (कर्मधारयः , तत्पुरुषः , द्वन्द्वः)

समयः - १ निमेषः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरलेखनाय एकः अङ्कः ।

२. प्रादयो गताद्यर्थे - - - - - । (प्रथमया , द्वितीयया , तृतीयया)

३. चोरात् भयं - - - - - । (चोरभय , भयम् , चोरभयम्)

४. संख्यापूर्वो - - - - - । (समासः , द्विगुः , द्वन्द्वः)

५. तत्पुरुषे अधिकारसूत्रं किम् । (द्विगुः , तत्पुरुषः , षष्ठी)

- I सामान्य निर्देशः .....● यथोचितं योजयत ।
II पठनाधिगमः .....● परस्परबन्धं ज्ञात्वा यथोचितं योजयति ।
III चिन्तानैपुणी .....● अवगतान् आशयान् विविधव्यवहरूपेण प्रकटयति ।

प्रश्नपाठः ।

5

यथोचितं योजयत ।

सप्तमी शौण्डैः	हरित्रातः
षष्ठी	घनश्यामः
नञ्	राजपुरुषः
कर्तृकरणे कृता बहुलम्	अब्रह्मणः
उपमानानि सामान्यवचनैः	अक्षशौण्डः

समयः - ५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकः - यथोचितयोजनाय एकैकस्य एकैकाङ्काः ।

आहत्य - ५ अङ्काः ।

I सामान्य निर्देशः .....● रूपं सप्रमाणं साधयत ।

II पठनाधिगमः .....● सूत्रं वार्त्तिकं च सोदाहरणं ज्ञात्वा समासकार्यं लिखति ।

III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

रूपं सप्रमाणं साधयत ।

4

कृष्णं श्रितः कृष्णश्रितः इति लौकिकविग्रहः । कृष्ण अम् श्रित सु इत्यलौकिकविग्रहः । अधःप्रदत्तानां सूत्राणां साहाय्येन कृष्णश्रितः इत्यस्य द्वितीयात्तत्पुरुषसमासप्रक्रियां लिखत ।

सूत्राणि - द्वितीया श्रितातीतपतितगतात्यस्तप्राप्तापन्नैः , सुपो धातुप्रातिपदिकयोः , ससजुषो रुः, खरवसानयोर्विसर्जनीयः ।

समयः - ५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - रूपस्य सप्रमाणलेखनाय ४ अङ्काः ।

- I सामान्य निर्देशः .....● समस्तपदानि लिखत ।
II पठनाधिगमः .....● सूत्रं वार्तिकं च सोदाहरणं ज्ञात्वा समासकार्यं लिखति ।
III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

अधः प्रदत्तानां समस्तपदानि लिखत ।

3

शङ्खुलया खण्डः - - - - -

यूपाय दारु - - - - -

अक्षेषु शौण्डः - - - - -

समयः - ५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - एकैकस्य समस्तपदलेखने एकैकः अङ्कः ।

आहत्य - अङ्कत्रयम् ।

५. बहुव्रीहिसमासः ।

I सामान्य निर्देशः .....● समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।

II पठनाधिगमः .....● कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखति ।

III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।

1

१. बहुव्रीहौ अधिकारसूत्रं किम् । (अनेकमन्यपदार्थे , शेषो बहुव्रीहिः , सोऽपदादौ)

समयः- १ निमेषः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरलेखनाय एकः अङ्कः ।

२. बहुव्रीहिसमासविधायकं सूत्रं किम् । (अनेकमन्यपदार्थे , शेषो बहुव्रीहिः , सोऽपदादौ)

३. कण्ठेकालः इत्युदाहरणे उपयुक्तं सूत्रं किम् । (हलदन्तात्सप्तम्याः संज्ञायाम् , अप्पूरणीप्रमाण्योः , संख्यासुपूर्वस्य)

I सामान्य निर्देशः .....● यथोचितं योजयत ।

II पठनाधिगमः .....● परस्परबन्धं ज्ञात्वा यथोचितं योजयति ।

III चिन्तानैपुणी .....● अवगतानाशयान् विविधव्यवहाररूपेण प्रकटयति ।

प्रश्नपाठः ।

यथोचितं योजयत ।

5

हलदन्तात्सप्तम्याः संज्ञायाम् - द्विमूर्धः ।

प्रादिभ्यो धातुजस्य वाच्यो वा चोत्तरपदलोपः - प्राप्तोदकः ।

नजोऽस्त्यर्थानां वाच्यो वा चोत्तरपदलोपः - प्रपतितपर्णः ।

अप्पूरणीप्रमाण्योः - अपुत्रः ।

द्वित्रिभ्यां षः मूर्धः - कल्याणीपञ्चमाः ।

समयः - ५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - ५ अङ्काः । यथोचितलेखनाय पूर्णाङ्काः ।

I सामान्य निर्देशः .....● गणे कः न अन्तर्भवति ।

II पठनाधिगमः .....● समासभेदान् अवगत्य लिखति ।

III चिन्तानैपुणी .....● विमर्शनबुद्ध्या चिन्तयति ।

प्रश्नपाठः ।

गणे कः न अन्तर्भवति ?

1

अपुत्रः , ऊढरथः , शिवकेशवौ , चित्रगुः

समयः - निमेषद्वयम् ।

मूल्यनिर्णयसूचकः - समुचितोत्तरस्य लेखनार्थं एकः अङ्कः ।

I सामान्य निर्देशः .....● समस्तरूपं लिखत ।

II पठनाधिगमः .....● सूत्रस्य सूत्रवृत्तेः वा भागेन रिक्तांशस्थलं पूरयति ।

III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

प्रदत्तयोः एकपदं लिखत ।

5

१ व्यूढं उरः यस्य सः .....

२ द्वौ पादौ यस्य सः .....

३ अन्तर्गतानि लोमानि यस्य सः .....

४ जलजे इव अक्षिणी यस्या सा .....

५ चित्राः गावः यस्य सः .....

समयः - ५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - एकैकस्य प्रश्नस्य एकैकाङ्कः ।

आहत्य :- ५ अङ्काः ।

I सामान्य निर्देशः .....● विशदयत ।

II पठनाधिगमः .....● सप्रमाणं समासकार्यं विशदीकृत्य लिखति ।

III चिन्तानैपुणी .....● अवगतानाश्यान् विविधव्यवहाररूपेण प्रकटयति ।

प्रश्नपाठः ।

4

महायशस्कः - महायसाः इति रूपद्वयं कथं संभवति ।

समयः - ५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - यथाविधिलेखनाय ४ अङ्काः ।

I सामान्य निर्देशः .....● समुचितमुत्तरं सयुक्तिकं लिखत ।

II पठनाधिगमः .....● सप्रमाणं समासकार्यं विशदीकृत्य लिखति ।

III चिन्तानैपुणी .....● आशयानवगतविषयान् नूतनसन्दर्भे प्रयुङ्क्ते ।

प्रश्नपाठः ।

5

प्रपतितपर्णः अन्यत्र प्रपर्णः इति मुद्रितः । अत्र युक्तिः कः ?

समयः - अष्ट निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - समुचितस्य सकारणोत्तरलेखनस्य कृते ५ अङ्काः ।

I सामान्य निर्देशः .....● अधोनिर्दिष्टम् उदाहरणं पठित्वा प्रदत्तस्य समासकार्यं लिखत ।

II पठनाधिगमः .....● सप्रमाणं समासकार्यं विशदीकृत्य लिखति ।

III चिन्तानैपुणी .....● आशयान् अवगतविषयान् च नूतनसन्दर्भे प्रयुङ्क्ते ।

प्रश्नपाठः ।

अधोनिर्दिष्टम् उदाहरणं पठित्वा प्रदत्तस्य समासकार्यं लिखत ।

5

उदा:- द्वौ मूर्धानौ यस्य सः द्विमूर्धः इति लौकिकविग्रहः ।

द्वि औ मूर्धन् औ इति अलौकिकविग्रहः ।

अनेकमन्यपदार्थे इति सूत्रेण समासः ।

द्वि मूर्धन् सुपः लोपे ।

द्वित्रिभ्यां षः मूर्धः इति सूत्रेण षप्रत्ययः ।

नस्तद्धिते इति सूत्रेण टिलोपः

द्विमूर्धः । विभक्तिकार्ये द्विमूर्धः ।

एवं त्रयः मूर्धानो यस्य सः त्रिमूर्धः ।

समयः - दश निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकः - उदाहरणवत् लेखनाय ५ अङ्काः ।

I सामान्य निर्देशः .....● सूचनानुसारं बहुव्रीहिसमासं सोदाहरणं विशदयत ।

II पठनाधिगमः .....● सूत्रं वार्तिकं च सोदाहरणं ज्ञात्वा समासकार्यं लिखति ।

III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

6

सूचनासूत्रानुसारं बहुव्रीहिसमासं सोदाहरणं विशदयत ।

सूचनासूत्रम् - अनेकमन्यपदार्थे

समयः - दश निमेषाः

मूल्यनिर्णयसूचकाः - सूत्रार्थलेखनाय अङ्कत्रयम् । उदाहरणलेखनाय अङ्कत्रयम् ।

आहत्य - षडङ्काः ।

६. द्वन्द्वसमासः ।

- I सामान्य निर्देशः .....● उचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।
II पठनाधिगमः .....● कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखति ।
III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति । उचितमुत्तरं विवेचयति ।

प्रश्नपाठः ।

कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।

1

१. द्वन्द्वसमासविधायकं सूत्रं किम् ? (द्वन्द्वे घि चार्थे द्वन्द्वः पिता मात्रा)

समयः - १ निमेषः

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरलेखनाय एकः अङ्कः ।

२. पाणी च पादौ च एषां समाहारः - - - - - । (पाणिपादः , पाणिपादौ , पाणिपादम्)
३. शिवः च केशवः च - - - - - । (शिवकेशव , केशव , शिवकेशवौ)
४. - - - - - प्राणितुर्यसेनाङ्गानाम् । (द्वन्द्वे घि , द्वन्द्वश्च , हलश्च)
५. चार्थाः कति ? (एकः , चत्वारः , द्वौ)

- I सामान्य निर्देशः .....● यथोचितं योजयत ।
II पठनाधिगमः .....● परस्परबन्धं ज्ञात्वा यथोचितं योजयति ।
III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

5

यथोचितं योजयत ।

राजदन्तादिषु परम्	-	ईशकृष्णौ ।
धर्मादिष्वनियमः	-	शिवकेशवौ ।
अजाद्यदन्तम्	-	पितरौ ।

अल्पात्तरम् - राजदन्तः ।
पितामात्रा - अर्थधर्मौ ।

समयः - ५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - ५ अङ्काः । यथोचितक्रमीकरणाय एकैकस्य एकैकः अङ्कः ।

आहत्य :-५ ।

I सामान्य निर्देशः .....● सोदाहरणं विशदयत ।

II पठनाधिगमः .....● सूत्राणि ज्ञात्वा समासनिष्पत्तिं लिखति ।

III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

सूत्राणि सोदाहरणं विशदयत ।

6

१. चार्थे द्वन्द्वः

२. पिता मात्रा ।

३. राजदन्तादिषु परम् ।

समयः - प्रतिप्रश्नं ५ निमेषाः देयाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितरीत्या लेखने प्रतिप्रश्नं २ अङ्काः ।

आहत्य - षडङ्काः ।

I सामान्य निर्देशः .....● पूर्णतया सोदाहरणं विशदयत ।

II पठनाधिगमः .....● सूत्राणि ज्ञात्वा समासनिष्पत्तिं लिखति ।

III चिन्तानैपुणी .....● आशयानवगतविषयान् च नूतनसन्दर्भे प्रयुङ्क्ते ।

प्रश्नपाठः ।

सूत्राणि पूर्णतया सोदाहरणं विशदयत ।

8

१ द्वन्द्वश्च प्राणितूर्यसेनाङ्गानाम् ।

२ द्वन्द्वचतुदशहान्तात् समाहारे ।

समयः - दश निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकः - प्रतिसूत्रं ४ अङ्काः ।

आहत्य- ८ अङ्काः ।

I सामान्य निर्देशः .....● सूचनासूत्रानुसारं द्वन्द्वसमासं सोदाहरणं विशदयत ।

सूचनासूत्राणि - चार्थे द्वन्द्वः पिता मात्रा ।

II पठनाधिगमः .....● सूत्राणि ज्ञात्वा समासनिष्पत्तिं लिखति ।

III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

8

सूचनासूत्रानुसारं द्वन्द्वसमासं सोदाहरणं विशदयत ।

सूचनासूत्राणि - चार्थे द्वन्द्वः - पिता मात्रा

समयः - १५ निमेषाः

मूल्यनिर्णयसूचकाः - सूत्रार्थलेखनाय चत्वारः अङ्काः ।

उदाहरणलेखनाय चत्वारः अङ्काः ।

आहत्य - ८ अङ्काः ।

एककम् - II

तर्कशास्त्रम् ।

१. तर्कसंग्रहदीपिका ।

७. तर्कसंग्रहदीपिका ।

- I सामान्य निर्देशः .....● कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।
II पठनाधिगमः .....● कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखति ।
III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति । सयुक्तिकं चिन्तयति च ।

प्रश्नपाठः ।

कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।

1

१. न्यायदर्शनेन संबद्धं दर्शनं भवति - - - । (सांख्यदर्शनम् , योगदर्शनम् , वैशेषिकदर्शनम्)

समयः - एकः निमेषः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - एकैकस्य प्रश्नस्य एकः अङ्कः ।

२. तर्कसंग्रहस्य कर्ता कः । (गौतमः , अन्नभट्टः , कणादः)

३. कः अनुबन्धचतुष्टये न अन्तर्भवति । (विषयः , अधिकारी , मङ्गलः , संबन्धः)

४. कारणाभावे कार्योत्पत्तिः - - - । (व्यतिरेकव्यभिचारः , व्यतिरेकव्यप्तिः , अन्वयव्यभिचारः)

५. विजातीयतेजःसंयोगः - - - - - । (समवायः , पाकः , संबन्धः)

- I सामान्य निर्देशः .....● अधोनिर्दिष्टवादयोः भेदान् लिखत ।
II पठनाधिगमः .....● पीलुपाकवादिनां पिठरपाकवादिनां च मतभेदं ज्ञात्वा लिखति ।
III चिन्तानैपुणी .....● कार्यकारणबन्धमवगच्छति ।

प्रश्नपाठः ।

प्रदत्त सूचनानुसारं पीलु-पिठरपाकवादयोः भेदं लिखत ।

4

सूचनाः-

पीलुपाकवादः पिठरपाकवादः च । सूचना - पीलुषु पाकः - पूर्वगुणनाशः - परमाणुसंयोजनम् -
उत्तरगुणोत्पत्तिः ।

समयः - दश निमेषः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - भेदलेखने पूर्णाङ्काः । अङ्कः - 4 ।

- I सामान्य निर्देशः .....● टिप्पणीं लिखत ।
 II पठनाधिगमः .....● टिप्पणीं लिखति ।
 III चिन्तानैपुणी .....● सयुक्तिकं चिन्तयति ।

प्रश्नपाठः ।

8

तमसः दशमद्रव्यत्वकल्पनं विशदयत ।

सूचना नीलरूपम् - चलनम् - उष्णस्पर्शाभावः - शीतस्पर्शाभावः - भास्वररूपाभावः -
 गन्धाभावः ।

समयः - दश निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - सयुक्तिकलेखनाय पूर्णाङ्काः 1८ अङ्काः ।

- I सामान्य निर्देशः .....● यथोचितं योजयत ।
 II पठनाधिगमः .....● अन्योन्यबन्धं ज्ञात्वा यथोचितं योजयति ।
 III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

यथोचितं योजयत ।

5

सुवर्णम्	न्यायदर्शनम्
किरणावली	तैजसम्
गौतमः	ग्रन्थाद्वहिः मङ्गलमाचरितम्
पाकः	अनुबन्धचतुष्टये एकम्
अधिकारी	तेजःसंयोगः

समयः - ५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - यथोचितक्रमीकरणे पूर्णाङ्काः- ५ अङ्काः ।

- I सामान्य निर्देशः .....● सोदाहरणं विशदयत ।
- II पठनाधिगमः .....● तर्कसंग्रहस्य प्राधान्यमधिकृत्य लिखति ।
- III चिन्तानैपुणी .....● आशयान् धारणाश्च रूपवत्करोति । आशयान् अवगतविषयाश्च
नूतनसन्दर्भे प्रयुङ्क्ते ।

प्रश्नपाठः ।

4

अनुबन्धचतुष्टयम् सोदाहरणं विशदयत ।

समयः - ५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - प्रत्यनुबन्धं एकैकाङ्कः ।

आहत्य - ४ अङ्काः ।

- I सामान्य निर्देशः .....● सयुक्तिकं विशदयत ।
- II पठनाधिगमः .....● सकारणं मङ्गलस्य समाप्तिसाधनत्वं ईश्वरसद्भावे प्रमाणत्वं
च संसूच्य लिखति ।
- III चिन्तानैपुणी .....● विमर्शनबुद्ध्या चिन्तयति ।

प्रश्नपाठः ।

4

अन्नंभट्टः मङ्गलस्य समाप्तिसाधनत्वं कथं अवतारयति ।

समयः - ५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - पूर्णरूपेण उत्तरलेखने ४ अङ्काः ।

एककम् – III
दर्शनपरिचयः ।

१. कतिपयाः केरलीयदार्शनिकाः ।
२. निर्वृतिपञ्चकम् ।

८. कतिपयाः केरलीयदार्शनिकाः ।

I सामान्य निर्देशः .....● यथोचितं योजयत ।

II पठनाधिगमः .....● केरलीयदार्शनिकपरम्परां वर्गीकृत्य लिखति ।

III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

यथोचितं योजयत ।

5

ब्रह्मानन्दशिवयोगी - कृष्णन् नम्प्यातिरि ।

चट्टम्पिस्वामी - कुञ्जिक्कण्णन् ।

श्रीनारायणगुरुदेवः - कुञ्जन् पिळ्ळा ।

वाग्भटानन्दगुरुः - नाणुः ।

आगमानन्दस्वामी - गोविन्दमेनोन् ।

समयः - ५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरलेखनाय एकैकः अङ्कः ।

आहत्य - ५ अङ्काः ।

I सामान्य निर्देशः .....● सूचनासाहाय्येन निर्दिष्टान् दार्शनिकान् अधिकृत्य
उपन्यासं लिखत ।

II पठनाधिगमः .....● केरलीयदार्शनिकपरम्परां ज्ञात्वा वर्गीकृत्य लिखति ।

III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

8

सूचनामधिकृत्य दार्शनिकानधिकृत्य उपन्यासं लिखत ।

सूचना :- ब्रह्मानन्दशिवयोगी - पालक्काट् - पूर्वाश्रमनाम गोविन्दः - आनन्दसूत्रादिग्रन्थाः -
चट्टम्पिस्वामी - कोल्लूर - पितरौ नङ्कम्मा वासुदेवशर्मा - कक्ष्यायां नायकः -
वेदाधिकारनिरूपणादिग्रन्थाः ।

श्रीनारयणगुरुदेवः - चेम्पन्नित्त - पितरौ कुट्टियम्मा माटनाशान् - वेदान्तविषये अनेके ग्रन्थाः ।

श्री आगमानन्दस्वामी - कालटी अद्वैताश्रमस्य स्थापकः ।

समयः - १० निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - सूचनानुसृत्य उचितोत्तरलेखनाय पूर्णाङ्कः ।

आहत्य - ८ अङ्काः ।

I सामान्य निर्देशः .....● धातोः लट् रूपाणि उदाहरणानुसारं परिवृत्य लिखत ।

II पठनाधिगमः .....● परस्परबन्धं ज्ञात्वा यथोचितं योजयति ।

III चिन्तानैपुणी .....● व्याकरणकार्यम् अनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

4

उदाहरणानुसारं परिवृत्य लिखत ।

भवति - अभवत् ।

त्यजति - - - - - ।

पठति - - - - - ।

पश्यति - - - - - ।

गायति - - - - - ।

समयः - पञ्च निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - उचितोत्तरलेखनाय एकैकाङ्कः ।

आहत्य - ४ अङ्काः ।

I सामान्य निर्देशः .....● ग्रन्थकारानुसारं ग्रन्थान् वर्गीकरोति ।

II पठनाधिगमः .....● ग्रन्थकारानुसारं ग्रन्थान् वर्गीकरोति ।

III चिन्तानैपुणी .....● ग्रन्थकारान् ग्रन्थान् च विविच्य जानाति ।

प्रश्नपाठः ।

पेटिकां पठित्वा ग्रन्थकारानुसारं ग्रन्थान् वर्गीकरोतु ।

8

ब्रह्मानन्दशिवयोगी , चट्टम्पिस्वामिकल् , श्रीनारायणगुरुः , आगमानन्दस्वामी,
ग्रन्थाः - निर्वृतिपञ्चकम्, सर्वमतसारस्यम्, आत्मविद्यालेखनमाला, अद्वैतस्तबकम्, आनन्दमन्दारम्,
आनन्दविमानम् , अद्वैतपद्धतिः, वेदान्तसूत्रम् , सिद्धानुभूतिः, धर्मः, ब्रह्मतत्त्वनिर्भासम् ,
ब्रह्मविद्यापञ्चकम्, राजयोगः , वेदप्रामाण्यम्, वीरवाणी ।

समयः - १० निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकः - उचितोत्तरलेखनाय एकैकस्य २ अङ्कौ ।

आहत्य - ८ अङ्काः ।

I सामान्य निर्देशः .....● उदाहरणानुसारं संश्लिष्टपदं विश्लेषयत ।

II पठनाधिगमः .....● पदानि सन्धातुं विघटितुं च जानाति ।

III चिन्तानैपुणी .....● कार्यकारणबन्धमवगच्छति ।

प्रश्नपाठः ।

उदाहरणानुसारं संश्लिष्टपदं विश्लेषयत ।

1

उदाहरणम् :- प्रचारयन्नवर्तत - प्रचारयन् अवर्तत

तस्मिन्नवसरे - ..... ।

समयः - २ निमेषौ ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - समुचितोत्तरलेखनाय १ अङ्कः ।

९. निर्वृतिपञ्चकम् ।

- I सामान्य निर्देशः .....● समानाशयप्रतिपादकं श्लोकं चित्वा लिखत ।
II पठनाधिगमः .....● भारतीयदर्शनानां स्वरूपं अवगत्य लिखति ।
III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

समानाशयप्रतिपादकं श्लोकं चित्वा यथोचितं योजयत ।

3

वसुधैव कुटुम्बकम्, मनुष्याणां मनुष्यत्वं जातिः ।

१ को नाम देशः का जातिः

प्रवृत्तिः का कियद्वयः ।

इत्यादिवादोपरतिः

यस्य तस्यैव निर्वृतिः ॥

२ आगच्छ गच्छ मा गच्छ

प्रविश्य क्व नु गच्छसि ।

इत्यदि वादोपरतिः

यस्य तस्यैव निर्वृतिः ॥

समयः - ५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - समीचिनोत्तरलेखनाय ३ अङ्काः ।

- I सामान्य निर्देशः .....● सूचनासाहाय्येन लघुटिप्पणीं लिखत ।
II पठनाधिगमः .....● निर्वृतिपञ्चकस्य आशयमधिकृत्य टिप्पणीः लिखति ।
III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

निर्वृतिपञ्चकस्य उत्पत्तिकथा विशदयत ।

4

सूचना - एकदा गुरुदेवः रमणमहर्षी अपश्यत् ।- - - - -

समयः - ५ निमेषाः

मूल्यनिर्णयसूचकाः - समीचीनोत्तरलेखनाय ४ अङ्काः ।

I सामान्य निर्देशः .....● निर्वृतिपञ्चकमिति पाठमाधारीकृत्य वेदान्तदर्शने
प्रतिपादकानि तत्त्वानि विशदयत ।

II पठनाधिगमः .....● केरलीयदार्शनिकपरम्परां ज्ञात्वा वर्गीकृत्य च लिखति ।

III चिन्तानैपुणी .....● आशयान् वर्गीकरोति ।

प्रश्नपाठः ।

8

निर्वृतिपञ्चकमिति पाठभागमाधारीकृत्य वेदान्तदर्शने प्रतिपादकानि तत्त्वानि विशदयत ।

सूचना:- चत्वारि महावाक्यानि देशजातिरहितः गच्छ आगच्छादि व्यवहाररहितः ब्रह्माणि
सकलक्रियारहितः ज्ञाताज्ञातसमः तस्यैव निर्वृतिः ।

समयः - १५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - आशयलेखनाय ४ अङ्काः । भाषाप्रयोगाय ४ अङ्काः ।

आहत्य ८ अङ्काः ।

एककम् - IV

ज्योतिशास्त्रम् ।

१. ज्योतिषामयनं चक्षुः ।

१०. ज्योतिषामयनं चक्षुः ।

I सामान्य निर्देशः .....● कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।

II पठनाधिगमः .....● ज्योतिषशास्त्रस्य परिचयं ददाति ।

III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

कोष्ठकात् समुचितमुत्तरं निर्धार्य लिखत ।

1

ज्योतिषशास्त्रे कति स्कन्धाः सन्ति । (द्वौ , त्रयः , चत्वारः)

समयः - १ निमेषः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - एकस्य प्रश्नस्य १ अङ्कः ।

I सामान्य निर्देशः .....● पट्टिकां आरचयत ।

II पठनाधिगमः .....● ज्योतिषशास्त्रस्य परिचयं ददाति ।

III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

8

प्रदत्तं पेटिकां पठित्वा भारतीयपुरातनज्योतिषशास्त्राचार्याः तेषां ग्रन्थाः च पट्टिकारूपेण लिखत ।

आर्यभटः , भास्कराचार्यः , ब्रह्मगुप्तः , वराहमिहिरः ।

ग्रन्थाः- ब्रह्मस्फुटसिद्धान्तः , होराशास्त्रं , आर्यभटीयं , सिद्धान्तशिरोमणि ।

समयः - १० निमेषाः

मूल्यनिर्णयसूचकाः प्रत्याचार्यं अङ्कद्वयम् ।

आहत्य - ८ अङ्काः ।

I सामान्य निर्देशः .....● टिप्पणीं लिखत ।

II पठनाधिगमः .....● ज्योतिषशास्त्रस्य परिचयं ददाति ।

III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

5

ज्योतिषशास्त्रविषये केरलराज्यस्य योगदानम् अधिकृत्य एकां टिप्पणीं लिखत ।

समयः - ८ निमेषाः

मूल्यनिर्णयसूचकाः - सम्पूर्णलेखनाय ५ अङ्काः ।

I सामान्य निर्देशः .....● उत्तरयत ।

II पठनाधिगमः .....● वाराणां नामानि वदति । ग्रहाणां विषये भारतीयसङ्कल्पं विशदयति ।

III चिन्तानैपुणी .....● सयुक्तिकं चिन्तयति ।

प्रश्नपाठः ।

3

एकस्मिन् सप्ताहे वारक्रमः कथं जायते इति कल्पनं कुरुत ।

समयः - ५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकाः - यथाविधिलेखने अङ्कत्रयम् ।

I सामान्य निर्देशः .....● चित्रीकुरुत ।

II पठनाधिगमः .....● द्वादशराशीन् विशदयति नामानि लिखति च ।

III चिन्तानैपुणी .....● सृजनात्मकतया चिन्तयति । अवगतान् आशयान्
विविधव्यवहाररूपेण प्रकटयति ।

प्रश्नपाठः ।

5

राशिचक्रे मेषादीनां स्थितिं चित्रीकुरुत ।

समयः - १० निमेषाः ।

मूल्यनिर्णयसूचकः - पूर्णरूपेण चित्रीकरणे ५ अङ्काः ।

I सामान्य निर्देशः .....● उत्तरं लिखत ।

II पठनाधिगमः .....● ज्योतिषशास्त्रस्य परिचयं ददाति ।

III चिन्तानैपुणी .....● परिचितविषयमनुस्मरति ।

प्रश्नपाठः ।

2

आधुनिककाले ज्योतिषशास्त्रस्य प्रयोजनं किम् ?

समयः - २ निमेषौ ।

मूल्यनिर्णयसूचकः - पूर्णोत्तरस्य अङ्कद्वयम् ।

I सामान्य निर्देशः .....● चित्रं पठित्वा प्रश्नानामुत्तराणि लिखत ।

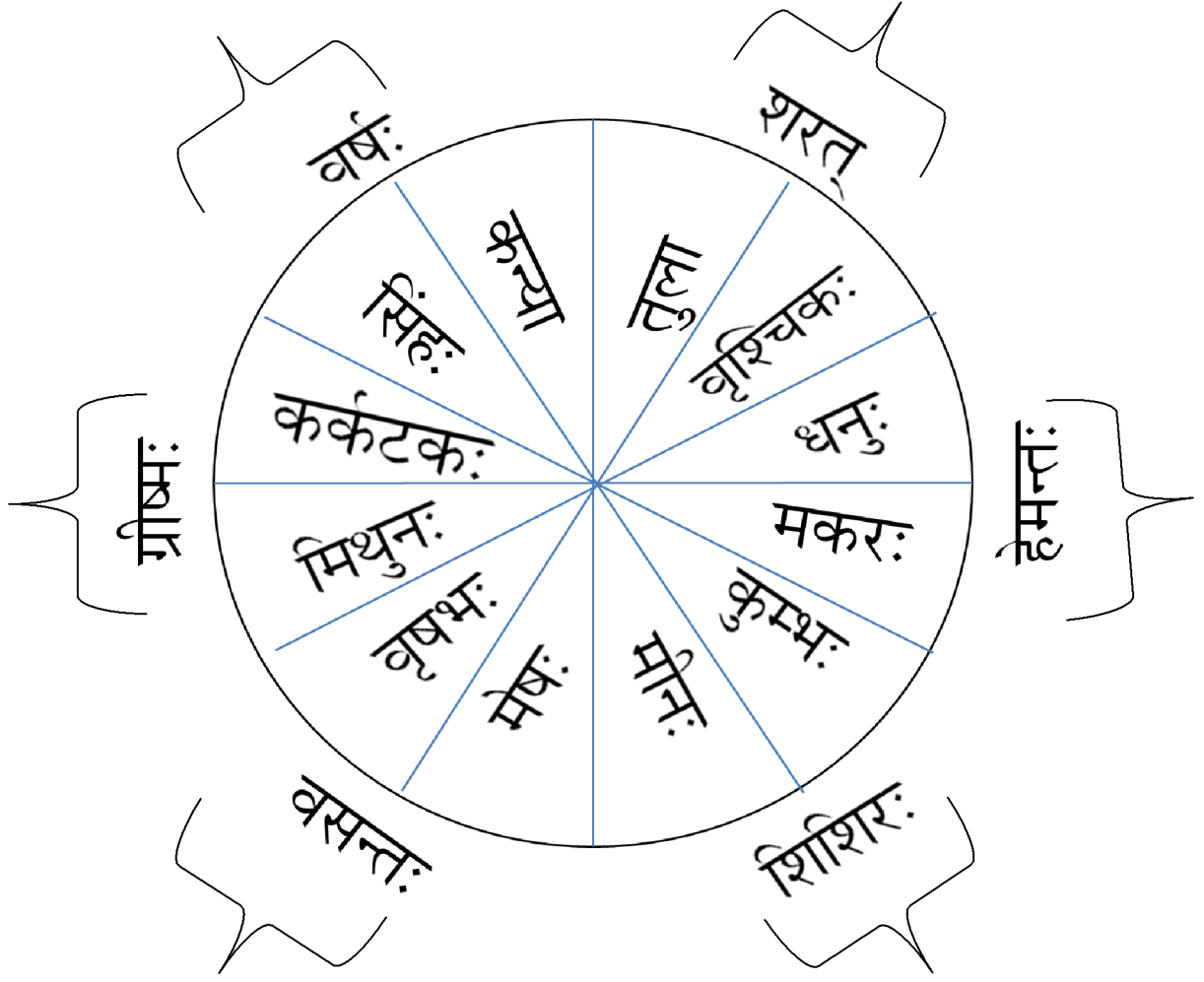
II पठनाधिगमः .....● ज्योतिषशास्त्रस्य परिचयं ददाति ।

III चिन्तानैपुणी .....● प्रत्यभिजानाति ।

प्रश्नपाठः ।

चित्रं पठित्वा प्रश्नानामुत्तराणि लिखत ।

5

1. कति ऋतवः सन्ति? तेषां नामानि च लिखत । 2
2. द्वादश राशयः सन्ति। ते के ? 2
3. वसन्तः ऋतोः मासौ कौ ? 1

समयः - ५ निमेषाः ।

मूल्यनिर्णय सूचकः - एकैकस्य प्रश्नस्य निर्देशानुसारम् अङ्काः देया ।

आहत्य - 2+2+1= 5.